

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Суходоля О.М.,

*доктор наук з державного управління, завідувач відділу
Національного інституту стратегічних досліджень*

СИСТЕМА ЗАХИСТУ КРИТИЧНОЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ: СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ

THE SYSTEM PROTECTION FOR CRITICAL ENERGY INFRASTRUCTURE OF UKRAINE: STATE AND PROBLEMS OF FORMATION

З кінця XX ст. завдання захисту важливої інфраструктури життєдіяльності суспільства стало одним із найважливіших пріоритетів національної безпеки та почало знаходити своє відображення у політиці ряду країн. Проте, на сьогодні тільки у США та ЄС концепцію захисту “критичної інфраструктури” вмонтовано у загальну стратегію безпеки, а її пріоритети відображені у державній політиці національної безпеки та відповідному законодавстві.

Загалом під критичною інфраструктурою розуміють: *“системи та об’єкти, фізичні чи віртуальні, настільки життєво важливі для держави, що недієздатність або знищення таких систем або об’єктів підриває національну безпеку, економіку, здоров’я або безпеку населення, або має своїм результатом будь-яку комбінацію з переліченого вище”* [1].

Інфраструктуру системи енергозабезпечення також традиційно відносили до критичної інфраструктури. Однак, на сьогодні важливість захисту енергетичної інфраструктури значно зросла в силу наступних чинників: необхідність забезпечення стійкості функціонування системи енергозабезпечення суспільства; зростання світової торгівлі енергоресурсами; розширення енергетичної інфраструктури, у тому числі транскордонних мереж; використання, окремими країнами, енергетичних ресурсів та енергетичної інфраструктури у якості інструментів

геополітичної боротьби; активізація діяльності терористичних груп, які акцентовано руйнують енергетичну інфраструктуру; посилення вимог щодо захисту довкілля та людини від діяльності енергетичного сектору.

Останнім часом, за даними проекту “Загрози Енергетичній Інфраструктурі” Цюріхського Центру дослідження проблем безпеки, з 1980 по 2010 рік були ідентифіковано 8 тисяч атак проти енергетичної інфраструктури [2] Останніми роками пріоритетними цілями атак стали об’єкти нафтової, газової та електроенергетичної інфраструктури, проти яких в останні 10 років відбувалось у середньому 327 атак щорічно. При цьому, спостерігається як активізації атак недержавних акторів проти енергетичної інфраструктури, так і поступове зникнення раніше чіткого розмежування мотивів атак (кримінальних, політичних, воєнних, економічних).

Все частіше атаки проти енергетичної інфраструктури мають своєю метою отримання економічних прибутків та впливу на динаміку цін на енергетичних ринках (ціни на енергоресурси, на страхові платежі, на охоронні заходи).

Прикладом найбільш резонансних актів зловмисних дій проти енергетичних об’єктів останнім часом стали:

- вибух на одній з насосних станцій трубопроводу Баку-Тбілісі-Джейхан 5 серпня 2008 року, в результаті чого нафтопровід було зупинено більше ніж на два тижні;

- піратські напади на танкери, які перевозять нафту. У 2008 та 2009 роках повідомлялось про понад 150 нападів на кораблі, поблизу побережжя Сомалі (приблизно 25% танкерів, що перевозять енергоносії піддавалися нападам);

- пошкодження газопроводів на Синайському півострові, які постачають природний газ із Єгипту до Ізраїлю серією вибухів (2011/12 роки) та газо- та нафтопроводах у Ємену, які доставляють нафту та газ до експортних терміналів на побережжі Червоного моря (2011/13 роки);

- напад терористів на газопереробний завод в Алжирі Ін-Аманасі у січні 2013 року, із взяттям у заручники понад 600 працівників заводу. При реалізації військової операції із звільнення заручників загинуло понад 38 працівників заводу із них 37 іноземних працівників компаній операторів проекту (BP, Statoil, Sonatrach).

Актуальність цих загроз для України було продемонстровано низкою актів тероризму проти інфраструктурних об’єктів у 2014 році, спричинених російською агресією проти України, зокрема захопленням об’єктів паливно-енергетичного комплексу України у Республіці Крим (захоплення всієї енергетичної інфраструктури на півострові Крим та на

шельфі Чорного моря та газорозподільчої станції у Херсонській області), а також вибухами на магістральних газопроводах та захоплення пунктів управління ними [3].

Саме тому, питання захисту енергетичної інфраструктури сьогодні уже вийшло за межі проблем лише суб'єктів господарювання. Більше того, виникає питання формування державної системи захисту енергетичної інфраструктури та можливості використання воєнної організації держави для боротьби із сучасними загрозами об'єктам енергетики.

Аналіз правової бази у сфері захисту енергетичної інфраструктури в Україні. Поряд з тим в українському законодавстві діє низка нормативно-правових актів, що встановлюють особливий характер функціонування та захисту об'єктів критичної інфраструктури. Проте, сам термін “критична інфраструктура” в законодавстві України відсутній. Не визначено також предмет діяльності із захисту критичної інфраструктури у тому розумінні, якого вимагає сьогодення.

Галузеве ж законодавство недостатньо врегульовує питання захисту енергетичної інфраструктури, не забезпечує належну координацію та узгодження із іншими пріоритетами забезпечення національної безпеки. А сам предмет діяльності із охорони енергетичної інфраструктури та відповідних завдань визначається на галузевому (відомчому) рівні [3; 4].

Безпосередньо питання охорони об'єктів врегульовано наказом міністерства “Про організацію діяльності відомчої воєнізованої охорони Міністерства палива та енергетики України” [5]. Для захисту об'єктів господарських товариств створено спеціалізоване охоронне підприємство – ДП “Управління відомчої воєнізованої охорони”, яке взаємодіє із територіальними органами МВС України, спеціалізованими підрозділами інших центральних органів виконавчої влади (СБУ, МНС та інші).

Таким чином на галузевому рівні підзаконними актами врегульовано питання захисту переліку особливо важливих об'єктів електроенергетики¹, що підлягають охороні відомчою воєнізованою охороною у взаємодії із спеціалізованими підрозділами інших центральних органів виконавчої влади.

В зв'язку з відсутністю у чинному законодавстві України визначення терміну “особливо важливий об'єкт нафтогазової галузі”, у процесі розроблення переліку особливо важливих об'єктів нафтогазової галузі до

---

¹ До переліку особливо важливих об'єктів електроенергетики віднесені: диспетчерські пункти оперативного-технологічного управління; електропідстанції напругою понад 330 кВ; теплоелектростанції; гідроелектростанції; теплоелектроцентрали.

цієї категорії було віднесено об'єкти підприємств усіх форм власності, що забезпечують життєво важливі інтереси у всіх сферах життєдіяльності суспільства.

До затвердженого реєстру таких об'єктів внесені: магістральні нафтопроводи та їх відводи; нафтоперекачувальні станції; лінійні виробничі диспетчерські станції; морські нафтові платформи та термінали; цехи видобування нафти і газу; дільниці підготовки і перекачування нафти, в т.ч. з резервуарним парком і наливною естакадою; нафтопереробні заводи; установки підготовки газу із свердловинами, магістральні трубопроводи та компресорні станції; газорозподільні станції; газопереробні заводи та їх резервуарні парки; підземні сховища газу тощо.

Окремо досить детально врегульовано питання захисту ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання. Відповідно до законодавства для цілей захисту передбачено створення "підрозділу з охорони" як військового підрозділу Міністерства внутрішніх справ України або суб'єкта охоронної діяльності.

У загальному випадку, завданням зазначених підрозділів охорони є не допущення захоплення (зруйнування) об'єктів та відбиття наступу переважаючих сил противника протягом певного часу до прибуття сил допомоги ззовні.

У загальному випадку можна стверджувати, що галузеве енергетичне законодавство в Україні на сьогодні не вимагає створення належної системи фізичного захисту та оборони енергетичної інфраструктури. Більш того, його загальне спрямування фокусується на створенні правових, організаційних засад регулювання відносин у відповідних галузях (ринках), зокрема переважно на: створенні засад розвитку галузей; формуванні конкурентних, економічно-ефективних ринків енергоресурсів; а також на захисті довкілля, населення і господарських об'єктів від наслідків можливих аварій енергетичних об'єктів. Питання фізичного захисту важливих енергетичних об'єктів від можливих зумисних дій, за виключенням об'єктів ядерної енергетики², не відображено у діючому законодавстві. Фактично, це свідчить про

---

² Що є відображенням важливості ядерної енергетики, з точки зору недопущення поширення ядерних матеріалів для воєнних цілей та впливом міжнародного співтовариства на необхідність дотримання вимог безпеки та охорони об'єктів галузі, зокрема вимогами міжнародного агентства з атомної енергії (МАГАТЕ).

відсутність розуміння суспільством та органами державної влади зростаючих загроз енергетичній інфраструктурі.

Питання захисту енергетичної інфраструктури врегульовуються на галузевому та відомчому рівні без належної координації та узгодження із іншими пріоритетами забезпечення національної безпеки. Причому охорона особливо важливих об'єктів ПЕК здійснюється відокремленими структурними підрозділами відомчої воєнізованої охорони відповідно до укладених договорів за рахунок підприємств, які включені до переліку об'єктів охорони. Фактично, мова йде про комерційні відносини суб'єктів господарювання, без врахування проблем та пріоритетів забезпечення національної безпеки.

Більш чітко визначеним, в частині організації єдиної державної політики, є спеціалізоване законодавство. Однак при цьому варто зазначити, що спеціальне законодавство орієнтовано переважно на реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру, у тому числі на об'єктах енергетики, а не на упередження зловмисних дій та забезпечення фізичного захисту енергетичної інфраструктури.

Зокрема, законодавство у сфері цивільного захисту робить акцент на ризиках (та наслідках) припинення діяльності окремих об'єктів (підприємств) у результаті виникнення надзвичайної ситуації та необхідності проведення спеціальних заходів щодо запобігання заподіяно шкоди життю та здоров'ю громадян, майну, спорудам, навколишньому природному середовищу.

Законодавство, яке регулює діяльність в умовах воєнного і надзвичайного стану та боротьби з тероризмом, загалом дозволяє формування системи моніторингу ситуації, оцінки загроз та планування проведення заходів убезпечення енергетичної інфраструктури від диверсійних та терористичних дій. Тим не менш, і у рамках даного законодавства діяльність держави спрямовується не на створення умов для запобігання виникнення аварій і катастроф техногенного характеру, а на ліквідацію наслідків надзвичайної ситуації для персоналу підприємств, населення та довкілля.

Дана проблема, враховуючи, різноманітність причин потенційних надзвичайних ситуацій та широку сферу уваги системи цивільного захисту не дозволяє сподіватись на організацію ефективної системи захисту об'єктів енергетики від цілеспрямованих зловмисних дій. Саме тому, дане питання потребує уваги з точки зору як усвідомлення важливості та актуальності створення єдиної державної системи фізичного захисту критичної енергетичної інфраструктури, так і необхідності відображення проблеми у законодавчих актах.

Підставою для активізації зусиль у даному напрямі є Закон України “Про основи національної безпеки України”, яким визначено основні засади державної політики, спрямованої на захист національних інтересів. Одним із пріоритетних напрямів такої політики є запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз у сферах енергетики та енергозбереження, функціонування природних монополій. При цьому, серед безпосередніх загроз національним інтересам і національній безпеці України визначено використання з терористичною метою ядерних та інших об’єктів на території України та поширення міжнародного тероризму.

Слід зазначити, що на необхідності приділення більшої уваги до проблем захисту енергетичної інфраструктури акцентовано увагу в оновленій Стратегії національної безпеки. Одним із нагальних завдань політики національної безпеки визначено гарантування безпечних умов життєдіяльності населення. У зв’язку з цим, відзначаються негативні тенденції, які пов’язані із *“ посиленням конкуренції за доступ до природних ресурсів, встановленням контролю за маршрутами їх постачання на ринки споживання в умовах зростаючого дефіциту сировинних ресурсів, інтенсифікацією процесів мілітаризації окремих держав і регіонів, поширенням тероризму, транснаціональної організованої злочинності”*.

Серед ключових завдань політики національної безпеки у внутрішній сфері та одним із шляхів зміцнення енергетичної безпеки Стратегія визначає:

- підвищення ефективності державного контролю за діяльністю підприємств, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави;
- створення умов для надійного функціонування вітчизняної інфраструктури транзиту та постачання енергоносіїв на внутрішній і зовнішні ринки;
- дієвий захист критичної інфраструктури паливно-енергетичного комплексу від еколого-техногенних впливів та зловмисних дій.

Загальні підходи до організації охорони критичних об’єктів енергетики. Більшість країн використовує відомчі чи приватні охоронні підрозділи, які діють відповідно до визначених законодавством повноважень та координують свою діяльність в рамках загальної державної системи захисту об’єктів критичної інфраструктури.

Українське законодавство передбачає використання також і військових підрозділів проте в особливі періоди. При виникненні особливо тяжких надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, масових терористичних актів, здійснення заходів по впровадженню і забезпеченню дії надзвичайного стану покладатиметься на органи виконавчої

влади, органи місцевого самоврядування та відповідні військові командування. Порядок взаємодії військових формувань, які залучаються до здійснення заходів з мінімізації та ліквідації наслідків надзвичайного стану, із відповідними органами влади, визначається Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України.

Застосування військових формувань передбачено у рамках взаємодії при охороні об'єктів енергетики. Так, у випадку нападу ззовні допомогу охороні важливих об'єктів енергетики, здійснюють підрозділи Національної гвардії України, відповідні правоохоронні органи, підрозділи спеціального призначення, інші утворені відповідно до встановленого порядку взаємодії.

Використання Збройних сил також передбачено у випадку проявів тероризму. Так, війська цивільної оборони здійснюють заходи щодо захисту населення і територій у разі загрози та виникнення надзвичайних ситуацій, пов'язаних з технологічними терористичними проявами та іншими видами терористичної діяльності. При цьому, військові частини Збройних сил України мають право на застосування зброї та бойової техніки в мирний час при забезпечення виконання покладених на них завдань під час їх застосування в районі проведення антитерористичної операції.

У Російській Федерації система фізичного захисту об'єктів енергетики побудована аналогічним чином. Загалом, для забезпечення фізичного захисту об'єктів енергетики також використовуються підрозділи та організації федерального органу виконавчої влади (поліція), відомча охорона та приватні охоронні організації.

Контроль за забезпеченням безпеки об'єктів енергетики здійснюється уповноваженим федеральним органом виконавчої влади. Безпосередні дії охоронних підрозділів у випадках надзвичайних ситуацій, як і функціонування системи фізичного захисту об'єктів паливно-енергетичного комплексу, координуються (з врахуванням категорії небезпеки об'єкта) відповідним уповноваженим органом (федеральним або регіональним органом виконавчої влади).

При цьому, законодавством визначено, що фінансування охоронних заходів здійснюється за рахунок власних коштів суб'єктами паливно-енергетичного комплексу, однак ці витрати враховуються у складі цін (тарифів) та регулюються державою. При цьому, оператори найбільш важливої енергетичної інфраструктури отримали право на створення

власної воєнізованої охорони³. Зокрема, власник Єдиної системи газопостачання, стратегічні акціонерні товариства, які управляють системою магістральних нафтопроводів і нафтопроводів, а також які здійснюють діяльність з добування і переробки вуглеводневої сировини отримали право створити відомчу охорону.

Зазначимо, що відповідно до російського законодавства повноваження відомчої охорони набагато ширші тих, якими володіють приватні охоронні структури. Таким чином, охоронні підрозділи операторів інфраструктури, відповідно до законодавства про відомчу охорону, отримали повноваження: обшукувати людей і автотранспорт; застосовувати зброю не тільки на об'єктах (які захищаються), а й поза ними; використовувати зброю (навіть при значному скупченні людей) у випадку, якщо здійснюється напад на об'єкт їх охорони. Структури відомчої охорони можуть претендувати і на бойову автоматичну зброю.

У США в частині безпосереднього захисту об'єктів енергетики то операторами енергетичної інфраструктури, навіть у зоні бойових дій (активної терористичної діяльності), використовують приватні охоронні структури. З часом, виникла особлива форма державно-приватного партнерства, укладання контрактів із приватними воєнними компаніями на виконання окремих функцій, які раніше виконувались державними органами.

Вважається, що вперше приватна компанії отримали замовлення на захист об'єктів енергетичної інфраструктури у 1974 році. Компанія "Vinnell Corp.", яка належала військово-промислому "Northrop Grumman" отримала замовлення на підготовку Національної гвардії Саудівської Аравії, що в першу чергу передбачала захист нафтових промислів в самій Саудівській Аравії. З часом приватні воєнні компанії все частіше стали використовуватись для охорони енергетичної інфраструктури в регіонах підвищеної небезпеки⁴.

---

³ Дивись зміни до Федерального закону Російської Федерації "О внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации по вопросу создания ведомственной охраны для обеспечения безопасности объектов топливно-энергетического комплекса".

⁴ Приклади застосування приватних воєнних компаній для захисту енергетичних об'єктів: "Executive Outcomes" захищала об'єкти нафтовидобування компанії "Ranger Oil" в Анголі та залучалась урядом Анголи для звільнення територій нафтовидобування від сил УНІТА в 1993-1996 роках; у 2000-х роках компанії "Erinys Iraq Limited", "Olive Security", "XE Services", та "Armor Group" використовувалась для захисту об'єктів нафтової галузі в Іраку; "Hart Group" отримала контракт на охорону системи електропостачання Іраку; компанія "DSL

Слід відзначити, що провідні країни світу заявляють про захист своїх національних інтересів, не обмежуючись національними кордонами. Окрім національних критичних інфраструктур, розглядаються зарубіжні об'єкти, безпека яких має важливе значення для тієї чи іншої держави.

На підтвердження цього можна згадати, зокрема, той факт, що на веб-сайті WikiLeaks був оприлюднений список компаній і установ, який нібито був створений дипломатичними місіями на запит Державного департаменту США у 2009 р. До цього списку потрапили такі величезні об'єкти енергетичної інфраструктури підводні нафто- та газопроводи, морські порти, заводи з нафтопереробки на Близькому Сході, об'єкти гідроенергетики в Канаді, мережа транзитних газопроводів, яка проходить через Надим у російському Сибіру тощо. Газотранспортна система України також є елементом критичної інфраструктури загальноєвропейського значення.

Тому, у сучасних умовах, безпека енергетичної інфраструктури не може реалізовуватись без міжнародної координації, оскільки енергетичний сектор, як і його інфраструктура стає все більш глобалізованим та взаємопов'язаним. У даному аспекті заслуговує на увагу практика кооперації країн у використанні військових формувань для захисту критично важливих об'єктів інфраструктури.

Останнім часом питання енергетичної безпеки, в уже більш розширеному контексті, стали предметом підвищеної уваги кран-членів НАТО, зокрема через посилення загрози виникнення збройних конфліктів за доступ до енергетичних ресурсів [6].

Пріоритетні завдання формування системи захисту критичної енергетичної інфраструктури. Враховуючи пріоритети розвитку паливно-енергетичного комплексу України, зокрема щодо розвитку конкуренції та підтримки різних форм власності, слід виходити з того, що органи державної виконавчої влади не будуть безпосередньо здійснювати керівництво діяльністю суб'єктів господарювання. Відповідно, для формування системи захисту критичної енергетичної інфраструктури необхідно чітко на законодавчому рівні визначити функції та завдання органів державної влади та суб'єктів господарювання різних форм власності. При цьому, принциповим моментом має стати визначення

(Defence Systems Limited)”, яка пізніше увійшла до “Armor Group” охороняли нафтопромисли та трубопроводи компанії Ocensa в Колумбії, основним пайщиком якої була British Petroleum; “DynCorp” разом із McDermott забезпечує фізичний захист стратегічних запасів нафти США; “AirScan” забезпечує підготовку персоналу для охорони нафтових промислів в Анголі компанії “Chevron”.

солідарної відповідальності за забезпечення захисту критичної інфраструктури країни як відповідних органів державної влади, так і приватного сектору.

Відповідно, цілями державної політики захисту критичної енергетичної інфраструктури має стати формування єдиного підходу до організації діяльності, зосередження наявних ресурсів та координації зусиль зацікавлених осіб. Передусім, слід систематизувати розпорошені правові норми та розробити єдиний законодавчий акт щодо захисту енергетичної інфраструктури від зловмисних дій, яким визначити пріоритетні завдання системи захисту, відповідальність відповідних суб'єктів та загальні засоби реалізації політики.

Органи державної влади мають виконувати ряд важливих функцій загальнодержавного рівня, передусім: законодавче та нормативно-правове регулювання діяльності у сфері захисту енергетичної інфраструктури; координацію та організаційне забезпечення функціонування єдиної державної системи захисту енергетичної інфраструктури; надання операторам інфраструктури вчасної інформації щодо можливих перспективних загроз і ризиків; об'єднання зусиль заінтересованих осіб (операторів, органів влади, громадськості) для визначення стратегічних пріоритетів та методології організації діяльності, а також мінімізації витрат на функціонування системи.

При цьому варто наголосити на необхідності існування окремого центру аналізу та обробки інформації. Даний елемент системи, з одного боку, має забезпечити сценарний аналіз можливих загроз з метою оцінки вразливості та потенційних наслідків припинення або руйнування інфраструктури, з іншого боку, має здійснити “розподіл” завдань та постановку цілей для інших елементів системи забезпечення захисту енергетичної інфраструктури. Важливим при цьому є визначення джерел фінансування діяльності такого центру, а також питання захисту інформації з обмеженим доступом. Дана ситуація вимагає розробки відповідних правил та підготовки персоналу, відповідального за комунікацію та обробку відповідної інформації.

Суб'єкти господарювання – власники об'єктів критичної енергетичної інфраструктури мають забезпечити: ідентифікацію критичної енергетичної інфраструктури та формування переліку об'єктів фізичного захисту; розроблення, відповідно до встановленої методології, паспорту загроз енергетичній інфраструктурі; формування планів захисту критичної інфраструктури та їх узгодження в рамках єдиної державної системи захисту.

При цьому, важливим є чітке врегулювання питань безпосереднього забезпечення фізичного захисту об'єктів критичної енергетичної

інфраструктури від зловмисних дій, передусім врегулювання питань: підпорядкованості та повноважень охоронних структур; методів та засобів захисту (у нормальному та надзвичайному режимі функціонування); залучення Збройних сил України та правоохоронних органів; джерел фінансування.

Необхідне посилення усвідомленості правоохоронних органів та Збройних сил України в частині їх ролі та важливості захисту енергетичної інфраструктури. Вважається доцільним імплементувати питання енергетичної безпеки у політику підготовки кадрів, планування та діяльність правоохоронних органів та Збройних сил України, військ цивільної оборони. Необхідним є проведення спеціальних навчань військових формувань з питань захисту енергетичної інфраструктури.

Загалом, проблему впровадження цілісної концепції та формування дієвої системи захисту критичної інфраструктури в Україні потрібно вирішувати з огляду на загальні процеси модернізації системи забезпечення національної безпеки держави та перспективної системи адміністративного та політичного устрою держави.

Тим не менше, у будь-якому випадку доцільним є розроблення законодавчого акту, який визначить основні засади функціонування системи захисту енергетичної інфраструктури [4]. У відповідному законодавчому акті доцільно відобразити загальні підходи до змісту та напрямів реалізації державної політики у цій сфері, а також коло відповідальності зацікавлених осіб. Пропозиції щодо зазначених питань наведені у табл. 1.

Таблиця 1

Засади державної політики захисту енергетичної інфраструктури

Напрями	Відповідальність та інструменти
Формування системи захисту критичної інфраструктури	Уряд відповідальний за законодавче врегулювання діяльності державної системи захисту енергетичної інфраструктури та координацію зусиль різних суб'єктів шляхом встановлення вимог до діяльності системи захисту, інформування та обміну інформацією. Оператори енергетичної інфраструктури відповідальні за організаційно-ресурсне забезпечення функціонування системи захисту енергетичної інфраструктури та обмін інформацією відповідно до встановлених вимог. Уряд/ оператори енергетичної інфраструктури визначають пріоритети своїх дій в своїх стратегічних та програмних документах.

Продовження Таблиці 1

<p>Визначення критичної інфраструктури та ідентифікація критичних елементів (об'єктів)</p>	<p>Уряд відповідальний за розроблення методології ідентифікації критичної інфраструктури (вимоги, стандарти, методологія, методики огляду та оцінки), визначення енергетичної інфраструктури та критичних елементів (перелік критичної інфраструктури). Оператори відповідальні за визначення переліку об'єктів захисту та впровадження доведених вимог щодо захисту в операційну діяльність суб'єктів господарювання.</p>
<p>Оцінка ризиків інфраструктури: - Оцінка загроз - Оцінка вразливості та наслідків</p>	<p>Уряд відповідальний за здійснення оцінки загроз в контексті загроз національній безпеці, формування методології оцінки ризиків та реагування на загрози. Оператори здійснюють оцінку загроз на технологічному і корпоративному рівні та відповідальні за розробку паспорта загроз енергетичній інфраструктурі. Уряд/Оператори відповідальні за періодичність проведення оцінки в рамках стандартизованих вимог</p>
<p>Визначення та проведення заходів захисту енергетичної інфраструктури</p>	<p>Уряд визначає вимоги до формування плану захисту енергетичної інфраструктури та сприяє операторам у розробленні плану захисту за допомогою затвердження стандартів та керівних принципів діяльності у сфері захисту енергетичної інфраструктури, а також надання інформаційної, технічної та ресурсної підтримки. Оператор розробляє та забезпечує реалізацію плану заходів захисту енергетичної інфраструктури відповідно до встановлених вимог.</p>
<p>Забезпечення фізичного захисту у випадках прояву тероризму</p>	<p>Уряд забезпечує фізичний захист об'єктів енергетики відповідними військовими підрозділами у випадку цілеспрямованих актів (акт тероризму, диверсія). Оператори забезпечують охорону та фізичний захист об'єктів енергетики у звичайний період відповідно до встановлених вимог у рамках планів захисту.</p>
<p>Встановлення джерел фінансування</p>	<p>Уряд визначає принципи розподілу фінансових зобов'язань між державою та операторами. Уряд визначає заходи, які він зобов'язується фінансувати у рамках функціонування єдиної системи захисту (забезпечення фізичного захисту від безпосередніх атак, розроблення методології, наукове дослідження та оцінка загроз та методів реагування, розроблення керівних документів тощо).</p>

Продовження Таблиці 1

	Оператор фінансує виконання плану захисту відповідно до законодавства та визначеної урядом методології покриття видатків.
Перегляд та уточнення стратегії безпеки	Уряд та оператори інфраструктури періодично переглядають загрози безпеки, уточнюють цілі та визначають адекватні засоби реалізації політики шляхом удосконалення методології оцінки загроз, перегляду паспорту загроз та планів захисту

Джерело: складено автором

Список використаної літератури

1. Бірюков Д.С. Кондратов С.І. Захист критичної інфраструктури: проблеми та перспективи впровадження в Україні. – К.: НІСД, 2012. – 57 с.
2. Energy Infrastructure Attacks Examined: An Emerging Research Area <http://insec.usip.org/blog/2012/apr/27/energy-infrastructure-attacks-examined-emerging-research-area>
3. Суходоля О.М. Захист енергетичної інфраструктури: аналіз української законодавчої бази. Аналітична записка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1568/>
4. Суходоля О.М. Захист енергетичної інфраструктури: аналіз зарубіжного законодавства. Аналітична записка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1600/>
5. Наказ Мінпаливенерго України “Про організацію діяльності відомчої воєнізованої охорони Міністерства палива та енергетики України”. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1262-07>

